

თეიმურაზ გვანცელაძე

შოთა რუსთაველის პოემა “ვეფხისტყაოსნის” დიმიტრი გულიას პირველი აფხაზური თარგმანი

აფხაზური მხატვრული ლიტერატურის ფუძემდებელი დიმიტრი გულია სიჭაბუკიდანვე კარგად იცნობდა კლასიკურ ქართულ მხატვრულ ლიტერატურას. მან შესანიშნავად იცოდა ქართული ენა და ამიტომაც საშუალება ჰქონდა, უშუალოდ ორიგინალში გასცნობოდა ქართველ კლასიკოს მწერალთა შემოქმედებას.

აფხაზი მწერლის პირველივე მხატვრულ ნაწარმოებებზე დაკვირვება გვარწმუნებს, რომ მის პოეზიაზე გავლენა მოუხდენია როგორც მდიდარ ქართულ (კერძოდ, მეგრულ) ფოლკლორს, ისე ბევრი ქართველი მწერლის შემოქმედებასაც. ამ მწერალთა შემოქმედებიდან დ. გულიას ბევრი რამ იზიდავდა: მხატვრულ ნაწარმოებთა იდეები, სულისკვეთება, მხატვრული სახეები, ტროპული მეტყველების ნიმუშები... სწორედ მათი გამოყენებით ცდილობდა დამწყები მწერალი აფხაზ ხალხში მოწინავე იდეების დანერგვას, მშობელი ერის გამოფხიზლებასა და მისთვის სწორი გზის ჩვენებას. ამიტომ იგი ზოგჯერ არ ერიდებოდა თავის ლექსებში წყაროს მითითების გარეშე გაემეორებინა ქართველ მწერალთა მიგნებანი. მაგალითად, ერთ-ერთი მისი პირველი ლექსი თითქმის მთლიანად დავალებულია ილია ჭავჭავაძის გენიალური ლექსის “გაზაფხულის” (“ტყემ მოისხა ფოთოლი...”) ტექსტისაგან; თბილისში 1912 წელს გამოცემულ ლექსების პირველ კრებულში, რომლითაც იწყება აფხაზური მხატვრული ლიტერატურის ისტორია, დ. გულიას შეუტანია ლექსები, რომელთა ლექსწყობას აშკარად ემჩნევა აკაკი წერეთლის პოეზიისა და მეგრული ფოლკლორის ნიმუშთა მხატვრული გავლენა და ა.შ.

მოგვიანებით, როცა დ. გულია პროფესიონალ მწერლად იქცა, არ განელებულა მისი ინტერესი ქართული მწერლობისადმი, რისი დამადასტურებელიცაა ის ფაქტი, რომ მან აფხაზურ ენაზე გადათარგმნა **შოთა რუსთაველის** პოემა “ვეფხისტყაოსანი”, **ნიკოლოზ ბარათაშვილის** ლექსები (“ზმა იღუმალი”, “საყურე”, “სუმბული და მწირი”), **დანიელ ჭონქაძის** მოთხრობა “სურამის ციხე”, **ილია ჭავჭავაძის** პოემა “რამდენიმე სურათი, ანუ ეპიზოდი ყაჩაღის ცხოვრებიდან” (სათაურით “კაკო ყაჩაღი”), **აკაკი წერეთლის** ლექსები (“პოეტი”, “სიზმარი”) და პოემა “გამზრდელი” (სხვათა შორის, ამ პოემის თარგმანი ამჟამადც მეტად პოპულარულია აფხაზ მკითხველთა შორის და იგი დღესაც ისწავლება აფხაზურ სკოლებში) და სხვ.

ამჯერად ჩვენ მოკლედ მიმოვიხილავთ შოთა რუსთაველის პოემის დიმიტრი გულიასეული აფხაზური თარგმანის ზოგ ასპექტს.

ცნობილია, რომ აფხაზი მწერალი “ვეფხისტყაოსანს” ჯერ კიდევ სიჭაბუკეში ქართულ ენაზე გასცნობია და იმდენად მოხიბლულა, რომ მისი აფხაზურ ენაზე თარგმნაც გადაუწყვეტია, მაგრამ, ბუნებრივია, ასეთი რთული ამოცანის გადაწყვეტას მარტო ნიჭი და მონღოლება არ ჰყოფნის: საჭიროა მხატვრული

ოსტატობაცა და მწერლობის დარგში სისტემური მუშაობის გამოცდილებაც. ამიტომ აფხაზმა პოეტმა ეს საქმე სამომავლოდ გადადო და როცა 1937 წელს ფართო მასშტაბით აღინიშნა შოთა რუსთაველის დაბადების 750 წლისთავი, დ. გულიამაც მოისურვა, შესდგომოდა თავისი დიდი ხნის ოცნების ასრულებას და ამით მიეგო პატივი დიდი მწერლისადმი. დ. გულია ამ საქმეს 1938 წელს შესდგომია და მუშაობა 1941 წელს დაუსრულებია. პოემის თარგმნისას აფხაზ პოეტს კონსულტაციას უწევდნენ აფხაზური ენის ისეთი ღრმა მცოდნენი, როგორც იყვნენ დიდი ქართველი მეცნიერი **სიმონ ჯანაშია** და მისი უნიჭიერესი მოწაფე **ქეთევან ლომთათიძე** (ს. ჯანაშიას დ. გულია აღრევე იცნობდა, როგორც მამამისის, ცნობილი ქართველი პედაგოგისა და აფხაზოლოგის **ნიკო ჯანაშიას** ახლო მეგობარი).

შოთა რუსთაველის პოემის დ. გულიასეული თარგმანი 1941 წელს მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე გამოიცა. თარგმანის რედაქტორი იყო ს. ჯანაშია. წიგნი ილუსტრირებული იყო **მოსე თოძის** ნამუშევრებით და ერთვოდა აფხაზი მკვლევრისა და საზოგადო მოღვაწის **მიხეილ დელბას** ვრცელი წინასიტყვაობა, რომელშიც ავტორი აფხაზ მკითხველს განუმარტავდა შოთა რუსთაველის პოემის უდიდეს მნიშვნელობას არა მარტო ქართული, არამედ მსოფლიოს სხვა ხალხთა და მათ შორის აფხაზი ხალხის კულტურისთვისაც. იქვე მ. დელბა აღნიშნავდა, რომ წარსულში აფხაზები არა მარტო ორიგინალში ეცნობოდნენ პოემას, არამედ აფხაზთა შორის გავრცელებული ყოფილა პოემის ზეპირი ვერსიაც კი, რამაც აფხაზურ ენაში წარმოქმნა პოემის ტექსტიდან მომდინარე მეტაფორები და შედარებანი. მაგალითად, პოემის მთავარი გმირის სახელისაგან მომდინარეობს მეტაფორა **ტარიალ**, რომელიც აფხაზურად ტანბრგე, დიდი ფიზიკური შესაძლებლობების მქონე უძლეველ ვაჟაკს აღნიშნავს; ასეთივე წამომავლობისაა შედარება **ტარიალ დეიფშუპ** "ტარიელს ჰგავს", რომელსაც იგივე სემანტიკა აქვს, რაც დასახელებულ მეტაფორას და ა.შ. ეს მაგალითები აშკარად აჩვენებენ, რომ წარსულში აფხაზი ხალხი ქართულ კულტურას უპრობლემოდ ითვისებდა და ამ გზით ხელს უწყობდა საკუთარი კულტურის გამდიდრებას. აქვე არ შეიძლება არ გავიხსენოთ კიდევ ერთი ნიშანდობლივი ფაქტი: როცა ქართველმა საზოგადო მოღვაწეებმა XIX საუკუნის 80-იანი წლების დასაწყისში გადაწყვიტეს, გამოეცათ პოემის მდიდრულად ილუსტრირებული ტექსტი და ამ მიზნით საქართველოში მოიწვიეს რუსეთის მეფის კარის მხატვარი, უნგრელი **მიხაი ზიჩი**, ხელოვანმა ტარიელის პორტრეტის დასახატად პროტოტიპად აირჩია აფხაზეთის უკანასკნელი მთავარი **გიორგი მიხეილის ძე შარვაშიძე**, რომელიც მეგობრობდა აკაკი წერეთელთან, მამია გურიელთან, თათარყან დადემშქელიანთან და სხვა ქართველ მოღვაწეებთან.

"ვეფხისტყაოსნის" აფხაზური თარგმანი უმაღლვე აღმოჩნდა აფხაზი მკითხველის ყურადღების ქვეშ. XX საუკუნის 70-80-იან წლებში აფხაზურ სოფლებში ექსპედიციების დროს პირადად ჩვენ მრავალი აფხაზური ოჯახის ბიბლიოთეკაში გვინახავს საპატიო ადგილას გამოფენილი ის გამოცემა, ხოლო როცა მასპინძლებს ვთხოვდით, დაეთმოთ წიგნი, ბოდიშნარევე უარს ვიღებდით, ამ წიგნს ვერ შეველევიითო. ბოლოს ოჩამჩირის რაიონის სოფელ ათარაში მცხოვრებმა **დაუთ კვიწინიას** ოჯახმა დაგვითმო წიგნი, მავრამ ცხადად

ჩანდა, რომ ეს მათ გაუჭირდათ და მხოლოდ სტუმარმასპინძლობის შეუვალმა ადათმა დაათმობინა იგი ჩვენს მასპინძლებს.

შემდგომში პოემის დ. გულიასეული თარგმანი კიდევ ორჯერ დაიბეჭდა: 1959 წელს — ცალკე წიგნად, ხოლო 1984 წელს — როგორც დ. გულიას თხზულებათა ექვსტომეულის მეოთხე ტომი.

ქართველი მკვლევრებისა და ფართო მკითხველისათვის უინტერესო არ უნდა იყოს ისიც, რომ პოემა აფხაზურ ენაზე სხვა პირებსაც უთარგმნიათ და **თარგმანთა სიმრავლით აფხაზური ენა იმ ენათა (რუსულის, ინგლისურის, ფრანგულის...) რიგში დგას, რომლებზეც პოემის მრავალი თარგმანია შესრულებული**: დ. გულიას შემდეგ “ვეფხისტყაოსნის” სრული თარგმანი შესანიშნავად შეასრულა პოეტმა **მუშნი ლასურია**მ, რისთვისაც მას **სრულიად დამსახურებულად მიენიჭა შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემია**; პოემის რამდენიმე თავის პოეტური თარგმანი ეკუთვნის **ბაგრატ შინქუბას**; “ვეფხისტყაოსნის” სრული პროზაული თარგმანი შეუსრულებია **მუშნი აპაშბას**; არსებობს ცნობა, რომ XX საუკუნის 30-იან წლებში პოემის სრულ პოეტურ თარგმანზე უმუშავია აფხაზეთში მოღვაწე ქართველი ძმებიდან — **სერაპიონ და ასთამურ ჯანაშიებიდან** ერთ-ერთს (ისინი აკად. ს. ჯანაშიას ბიძაშვილები ყოფილან). საუბედუროდ, ორივე ძმა 1937 წელს დახვრიტეს და მათი ნაწერებიც მაშინ დაკარგულა.

პოემის დ. გულიასეული აფხაზური თარგმანი სრულია, ე.ი. აფხაზ პოეტს უთარგმნია მთელი ტექსტი პროლოგიდან დაწყებული ეპილოგის ჩათვლით. ტექსტის გაცნობა ცხადად გვიჩვენებს, რომ დ. გულიას პოემა გადაუღია უშუალოდ დედნის ენიდან. ამისი აშკარა დამადასტურებელია ე.წ. უთარგმნელი სიტყვების დაწერილობა. კერძოდ, ირკვევა, რომ ისტორიულ პირთა და პოემის პერსონაჟთა, გეოგრაფიულ პუნქტთა, ქართული და აღმოსავლური რეალიების აღმნიშვნელი სახელები მაქსიმალურად ახლოსაა ქართულ დაწერილობასთან (გარდა აღნიშნულისა, ამას ხელს უწყობდა ორი ფაქტორიც: ჯერ ერთი, აფხაზურ ენას მოეპოვება უკლებლივ ყველა, 33-ვე ბგერა, რაც ქართულს აქვს; მეორე, აფხაზური სამწიგნობრო ენა 1938-1954 წლებში ეფუძნებოდა ქართულ საანბანო სისტემას).

მაგალითად, ქართულ დაწერილობას ემთხვევა შემდეგ ისტორიულ პირთა და პოემის პერსონაჟთა სახელები (ამ და ქვემოთ დასახელებულ მაგალითებში, ჩვეულებრივ, წარმოდგენილი არ არის სახელობითი ბრუნვის ქართული ნიშანი, რაც დამახასიათებელია აფხაზური ენის სიტყვათსესხებისათვის): **შოთა რუსთაველი, თამარ, დავით, თმოგველი, შავთელი, სონელი, ტარიელ, ავთანდილ, ნურადინ-ფრიდონ, ნესტან-დარეჯან, თინათინ, შერმადინ, ასმათ, ფატმან, ფარხადან, სარიდან, დავარ...**;

გეოგრაფიულ პუნქტთა სახელები, რომელთა ერთ ნაწილს აფხაზურ ტექსტში შენარჩუნებული აქვს ქართული სიტყვათმწარმოებელი აფიქსები, მეორე ნაწილი კი გაფორმებულია აფხაზური ენისათვის დამახასიათებელი ნორმების მიხედვით. პირველ ჯგუფს განეკუთვნება: **მესხეთ, რუსთავ, ქაქეთ, ხატაეთ, ხვარაზმ...**; მეორე ჯგუფს ქმნიან: **რაბსთან “არაბეთი”, ქაქტვულა “ქაქთა ქვეყანა”, ინღია “ინდოეთი”, ხატაია “ხატაეთი”...**;

ქართული და აღმოსავლური რეალიების ამსახველი სიტყვები, რომლებიც წარმოდგენილია ქართული ფორმით (თარგმანის ტექსტში ამ ჯგუფის სიტყვებს ზოგჯერ ერთვის აფხაზურ სახელთა ზოგადი ფორმის მაწარმოებელი აპრეფიქსი): ავაზირ "ვაზირი", ამილანორ "ამირანორი", ამირბარ "ამირბარი", ჩოგან "ჩოგანი", გიშერ "გიშერი", იაგუნდი "იაგუნდი", წინწილა "წინწილა"...

ამ ე.წ. უთარგმნელი სიტყვების შენარჩუნებით მთარგმნელი ცდილობდა, შეენარჩუნებინა ქართული ტექსტის სურნელი და მაქსიმალურად დაეახლოვებინა თარგმანი ორიგინალთან.

დ. გულიას სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან შეძლო, შეენარჩუნებინა რუსთველური შაირის ერთი მთავარი კომპონენტი — ორიგინალის მსგავსად თარგმანშიც ყოველი ტაეპი 16-მარცვლიანია, რაც მთარგმნელისაგან დიდ შრომას, ნიჭსა და ოსტატობას მოითხოვდა, ვინაიდან, გარდა იმისა, რომ ორიგინალის სრულიად ადეკვატური ტექსტის შექმნა სხვა ენაზე შეუძლებელია, დაბრკოლებას ქმნიდა აფხაზური სიტყვის ფორმობრივი სტრუქტურის დიდი განსხვავება ქართული სიტყვის სტრუქტურისაგან და ეს ფაქტი სერიოზულ ბარიერს ქმნიდა დასახული მიზნის მისაღწევად.

რაც შეეხება რუსთველური შაირის სხვა კომპონენტებს (მაგალითად, ტაეპების დაყოფას მკაცრად ორგანიზებულ სეგმენტებად, რაც ასე თვალში საცემია პოემის ქართულ ტექსტში, რიტმს...), მათი შენარჩუნება აფხაზურ თარგმანში პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო იმ ობიექტური მიზეზის გამო, რომ აფხაზური ლექსი იგება მოძრავი და ინტენსიური სიტყვათმახვილის თავისებურებაზე დაყრდნობით, ქართულ ლექსს კი ისევე, როგორც ზოგადად ქართულ ენას, ამგვარი მახვილი არ ახასიათებს.

იმის საჩვენებლად, თუ რამდენად შეძლო აფხაზმა მთარგმნელმა ქართული ტექსტის შინაარსისა და მხატვრული მხარის მეტ-ნაკლებად ადეკვატურად გადაღება თავის დედაენაზე, გავაანალიზებთ ერთი პოპულარული სტროფის თარგმანს (ტექნიკური მიზეზების გამო აფხაზურ ტექსტს წარმოვადგენთ გამარტივებული ტრანსლიტერაციით). ორიგინალში ვკითხულობთ:

**იყო არაბეთს როსტევან, მეფე ღმრთისაგან სვიანი,
მალალი, უხვი, მდაბალი, ლაშქარმრავალი, ყმიანი,
მოსამართლე და მოწყალე, მორქმული, განგებანი,
თვით მეომარი უებრო, კვლა მოუბარი წყლიანი.**

ამ სტროფის აფხაზური თარგმანი დაახლოებით ასე უდერს:

**დიყან არაბთან ზნასიფ ბზიან ჰუნთქარს ვაყა უს როსტევან,
ვი დვავ დუნ, დგუბზილ-გუთბან, ტვულა რაცვა ბჯარლა იგანმან,
ჟვლარი რიძბვე, ავავ მაშა, ვი აფსაფა მუნმაზ რაცვან,
მაბაშრაჰი უბრი დიღვღვან, სშიგ-დირარალა ვი დემბაგან.**

მოყვანილი აფხაზური ნაწყვეტის უკუთარგმანი ამგვარია:
**იყო არაბეთში იმგვარად მეფედ ბედნიერი როსტევანი,
ძიდი ადამიანი იყო, აღერსიანი-გულუნჯი;**

ბერი ქვეყანა იარაღით დაეპყრო, ხალხის მსაჭული, მართალი კაცი; მრავალი სიკეთე უკეთებია;

ომში მძლე იყო, გონება-ცოდნით აღჭურვილი.

ლექსწყობის თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ თარგმანში სტროფის ყველა ტაეპი ბოლოვდება ერთი და იმავე “ან” მარცვლით, რაც, რა თქმა უნდა, ვერ შეედრება ქართველი გენიოსის ლექსწყობას (ორ- და სამმარცვლიან რითმას), მაგრამ აქ მთავარი ისაა, რომ აფხაზური მხატვრული ლიტერატურის ხანგრძლივი ისტორიის უქონლობითა და აფხაზური ლექსწყობის განსხვავებით შებოჭილი დ. გულია მაინც ცდილობს, შეძლებისდაგვარად ამ მხრივაც მიუახლოვოს თარგმანი ორიგინალს.

რაც შეეხება შინაარსისეულ თავისებურებებს, ამ მხრივ თარგმანში ორიგინალთან მეტი სიახლოვე შეინიშნება, თუმცა მთარგმნელს ვერ შეუნარჩუნებია როსტევანის დასახასიათებლად მნიშვნელოვანი ზოგი დეტალი. კერძოდ, აფხაზურ ტექსტში არაფერია თქმული იმის შესახებ, რომ როსტევანი ღვთისაგან იყო დაჯილდოებული სვე-ბედით; არ წერია არც ის, რომ ეს მეფე თავმდაბალი კაცი და ენაწყლიანი მოუბარი ყოფილა. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ვფიქრობთ, არ შევცდებით, თუ ვიტყვით, რომ აღნიშნული ნაკლი არ არის გადამწყვეტი და სულაც არ ამცირებს თარგმანის ღირსებებს, ვინაიდან როსტევანის დადებით თვისებათა უმრავლესობა თარგმანში მკაფიოდაა აღნიშნული, ხოლო გამორჩენილ დადებით თვისებათაგან ზოგზე აქვე ირიბად მაინც არის მინიშნებული.

მაგალითად, თარგმანის მიხედვით, როსტევანი ბედნიერი, ე.ი. სვიანი მეფეა, თუმცა, როგორც უკვე ითქვა, პირდაპირ არ წერია, რომ ეს ბედი ღვთისაგან მოდიოდა, მაგრამ ისედაც ყველამ (ფანატიკოსი ათეისტების გარდა) იცის, რომ ეს ასეა; თარგმანში პირდაპირ არც ის წერია, რომ როსტევანი მოწყალე იყო, სამაგიეროდ ამ აზრთან ახლოსაა იმაზე მინიშნება, რომ იგი გულუბვი და აღერსიანი ყოფილა; თარგმანში ასევე ირიბადაა მინიშნებული როსტევანის ყმებისა და ლაშქრის მრავალრიცხოვნობაზე, როცა აღინიშნება, მეფეს იარაღით ჰქონდა დაპყრობილი მრავალი ქვეყანაო და ა.შ.

თარგმანის ეპოქის ამსახველია ერთი ნიშანდობლივი ფაქტი: საანალიზო სტროფში სრულებით არ იხსენიება ღმერთი. სხვათა შორის, პოემის სხვა ნაწილებშიც დ. გულია აშკარად გაუზრბის სიტყვა **ანცვა**-ს (“ღმერთი”) გამოყენებას, რაც გვაფიქრებინებს, რომ მთარგმნელი განგებ იქცევა ამგვარად. ვვარაუდობთ, რომ ამის მიზეზი თარგმანის შესრულების დროს მთელ საბჭოთა კავშირში არსებული უმძიმესი ანტირელიგიური იდეოლოგიური ვითარება და რეპრესიები უნდა ყოფილიყო. როგორც ითქვა, დ. გული პოემის თარგმნას 1938 წელს შესდგომია, როცა ადამიანებს აპატიმრებდნენ და სასტიკად სჯიდნენ პირჯრის წერისა და ღმერთის ხსენების გამოც. დამსმენთა სიმცირე მაშინ არ შეინიშნებოდა. ამიტომ სავსებით რეალური იყო იმისი საფრთხე, რომ ვილაცები დაუთვლიდნენ დ. გულიას, თუ რამდენჯერ გამოიყენა თარგმანში სიტყვა **ანცვა**, იმასაც გაუხსენებდნენ, რომ ცარიზმის დროს, XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე დ. გულია აქტიურად მონაწილეობდა წმინდა წერილის აფხაზურ ენაზე თარგმნის საქმეშიც და მაშინ მისი ბედიც საბოლოოდ გადაწყდებოდა... როგორც ჩანს, სწორედ ეპოქის ბნელმა სულმა გადააწყვეტინა აფხაზ პოეტს, რაც შეიძლება ნაკლებ ეხსენებინა თარგმანში ღმერთი იმ შემთხვევებში, როცა უამსიტყვოდ ტექსტის შინაარსი არ დაზარალდებოდა. ამის გამო მას საყვედური ნამდვილად არ ეთქმის.

საყურადღებოა, რომ პოემის დიმიტრი გულიასეული აფხაზური თარგმანი რამდენიმეჯერ გამოიცა და დიდი პოპულარობით სარგებლობდა აფხაზ მკითხველთა შორის. მეტიც, პოემის ცალკეული ნაწილები შეტანილი იყო აფხაზური სკოლის სხვადასხვა კლასის პროგრამებშიც. გავიხსენებდი ერთ ნიშანდობლივ ფაქტსაც:

1979 წელს ერთი თვე ვიცხოვრე ოჩამჩირის რაიონის სოფელ აფხაზურ ათარაში. აფხაზ მთქმელებთან მუშაობისას ვკითხულობდი, ხომ არ ჰქონდათ შინ 1941 წელს გამოცემული პოემის გულიასეული თარგმანი. რამდენიმეს აღმოაჩნდა ეს წიგნი, მაგრამ არავინ მითმობდა, ასეთ წიგნს ვერ შეველევითო. ბოლოს გავიცანი დაუთ კვიწინია, რომელმაც რამდენიმე შეხვედრისა და დიდი ხვეწნის შემდეგ თბილი წარწერით მაჩუქა წიგნი, თან მითხრა, ეს წიგნი ჩვენი ოჯახის განძია და არ მოგცემდი, მაგრამ რაკი ჩვენს ენას სწავლობ და ძალიან გჭირდება, ალალი იყოსო.

დასასრულს სიამოვნებით უნდა აღვნიშნო, რომ დიმიტრი გულიამ ამ თარგმანით სერიოზული წვლილი შეიტანა მრავალსაუკუნოვან აფხაზურ-ქართულ ურთიერთობათა განმტკიცების საქმეში და აზიარა თავისი მშობელი აფხაზი ხალხი მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს შედეგს.

TEIMURAZ GVANTSSELADZE

THE FIRST ABKHAZIAN TRANSLATION OF SHOTA RUSTAVELI'S POEM "THE MAN IN THE PANTHER'S SKIN"

There are two full poetic translations of Shota Rustaveli's poem "The Man in the Panther's Skin" in Abkhazian. The first one was translated by the founder of the Abkhazian literature **Dimitri Gulia** and the other one – by the poet **Mushni Lasuria**.

In 1937 the 750th anniversary of creating of Rustaveli's poem was widely celebrated. In 1938 Dimitri Gulia began to translate a full text of the poem in Abkhazian. The translator finished working in 1941. During translating of the poem Dimitri Gulia was consulted by **Simon Janashia** and his pupil **Ketevan Lomtadze**, experts of the Abkhazian language and Abkhazian studies.

In 1941 D. Gulia's Abkhazian translation of Shota Rustaveli's poem was published at a high level polygraph. An editor of the translation was **S. Janashia**. The book was illustrated by **Mose Toidze's** drawings. In the introduction of the book Abkhazian scholar and public figure **Mikheil Delba** explained the Abkhazian readers the great importance of Shota Rustaveli's poem not only for Georgian but for other world peoples' culture and among them of Abkhazians.

The translation has been done at a high level. Many peculiarities of the Georgian origin are maintained.

D. Gulia's Abkhazian translation has been published several times and was popular among Abkhazian readers. Besides, separate parts of the poem have been included in different programs of the Abkhazian secondary school programs.